

Luister naar jezelf

judith dekker/Hollandse Hoogte

rv

'Mensen moeten naar zichzelf leren luisteren, dat is beter dan naar anderen, zelf als die anderen ik zijn.' Het zijn de woorden van Casper, een van de vijf personages uit 'Vele hemels boven de zevende'.

STIJN VANHEULE

Naar zichzelf leren luisteren. Dit is exact wat de hoofdpersonages uit dit boek doen, of althans wat ze proberen. In afwisselende, korte monologen zien we hun gedachten verschijnen. Gaandeweg merken we hoe elk personage rusteloos zijn weg zoekt in een universum

waar al te veel doodsheid en opgeslotenheid heersen; een universum ook waar liefde een begeerd goed is dat niet zomaar te rapen valt.

Luisteren doen Casper, Lou, Eva, Elsie en Jos aanvankelijk naar hun eigen gedachten. Jos is de grootvader in het verhaal. Elsie en Eva zijn diens dochters en Lou is de dochter van Elsie. Casper op zijn beurt is bevriend met Eva en komt via haar in contact met Elsie, een vrouw die zijn gemoederen beroert. Door het boek heen laat de schrijfster ons getuige zijn van momenten waarop de romanpersonages zich een aantal gesprekken opnieuw voor de geest halen. Ze houden zichzelf een spiegel voor. Beetje bij beetje verschijnen de demonen waar ze mee worstelen. De een voelt zich verantwoordelijk voor een verminkt mensenleven. Anderen worstelen met de verscheurende keuze tussen twee liefdes, of kampen met de vraag hoe de alligheid van het leven te harden is. Elkeen zoekt onhandig een weg.

Stap voor stap zien we de blinde vlekken van deze vijf mensen verschijnen. Wanneer de confrontatie met wie ze zijn te ondraaglijk wordt en de pijn te groot, zoeken ze een uitweg uit hun hoofd. Lou maakt dan lijstjes van vijf op, zoals vijf dingen waar ze van houdt of vijf dingen waar ze niet in gelooft (zoals dat Michael Jackson geen neus meer had toen hij doodging). Jos op zijn beurt gaat buiten eentje roken en Casper maakt kunst van wat hem beroert. Elk heeft zijn eigen manieren om de demonen te bezweren. Dood, liefde en eenzaamheid laten zich echter niet zomaar temmen, zeker niet wanneer onze personages in hun zelfdialogen proberen te zwijgen over wat ze verlangen.

Jos zet op dit punt de toon. Hij lijkt gedreven te zijn door wat Jacques Lacan een 'passion de l'ignorance'

noemt. Een hartstochtelijk niet willen weten dus. "Sommige mensen vergeten niks. Ik probeer zoveel mogelijk te vergeten", zegt Jos. Je hoort de man kraken onder zijn verantwoordelijkheid en zijn eigen manier van doen. Om met de pijn van zijn leven om te gaan heeft de man echter niet veel andere strategieën dan drinken en fysiek afstand zoeken van degenen die hem raken. De intimiteit van zijn eigen gedachten valt hem zwaar. Ook weet hij maar met moeite raad met wat anderen hem toevertrouwen of verwijten. Hun woorden duwen hem in een hoek. Hij is slechts een passieve getuige van wat zijn naasten doen.

Jos is aanwezig in het verhaal, maar tegelijk is hij een afwezige voor zijn gezin. Hij neemt waar, maar zwijgt en zet een stapje achteruit wanneer iets moet gebeuren. "Ik hou niet zo van kiezen", zegt hij in het begin van het boek. "Jenever of whisky, dat gaat nog net. Maar verder. Ik heb gemerkt dat je dat verbazingwekkend weinig hoeft te doen ook, als je niet wilt. Sommige dingen gebeuren gewoon, en bepalen bijna alles wat daarna komt."

Jos registreert wat hij denkt, maar luistert niet naar zijn gedachten. Hij trekt geen conclusies die zijn leven een leefbare wending zouden kunnen geven. Hij kijkt de andere kant op en verduurt in stilte zijn lot.

Vermijdingsgedrag

Zoals de klinische praktijk me vaak toont, zijn de twee dochters getekend door het vermijdingsgedrag van hun vader. Ze doorzien hem en zijn getuige van de hulpeloosheid die hem alle adem ontnemt. Geen van beiden kopiëren ze evenwel hun vader. De ene dochter reageert met medelijden. Ze probeert om het wrak dat haar vader is op te

kalefateren. Begrijpelijk, maar zo'n reactie maakt iemand heel kwetsbaar. De dochter neemt op die manier een stuk verantwoordelijkheid op haar schouders die simpelweg niet van haar is.

De andere dochter reageert minachtend. Zij stapt niet mee in vaders niet willen weten en is minder bereid om het potje van zijn leven toe te dekken.

Zonder de clue van het boek prijs te geven kunnen we zeggen dat de twee dochters op een manier wel een keuze maken. De ene kiest de weg van de dood en de andere - net daardoor - het leven. 'Du coors die doot, du lietst mi tleven', zo lijkt het wel. De hele zaak gaat aan het rollen wanneer een van de dochters genoeg heeft van het zwijgen voor de lieve vrede. Samen met een familiegeheim brengt ze de ingehouden agressie in het gezin naar buiten. Plots hangt de vuile was uit en zien we hoe wankel de onderlinge samenhang is. Het hele systeem destabiliseert.

Het blijft een beetje gissen waarom die ene dochter kiest voor de dood. De lezer wil zo graag een verklaring vinden voor de tragedie, maar we moeten het doen met een half verhaal. Vele vragen blijven open. Gelukkig. Verklaringen zijn vaak niets meer dan een pleister op de wonde. Kwetsende levensgebeurtenissen tekenen ons, maar kunnen precies daardoor een nieuwe wending geven aan ons leven. Dat is alvast ook wat deze roman ons toont.

Hulde aan het leven

Mensen die in psychotherapie komen, zijn vaak angstvallig op zoek naar een uitleg. Waarom zijn we zoals we zijn? Of die uitleg nu van papa en mama komt, van God, de wetenschap of de therapeut, mensen willen verklaringen die de wereld en hun eigen rol in de wereld verduidelijken. Het verlangen naar een verklaring is een neurotisch verlangen. Goede therapieën geven geen

antwoorden, maar leren mensen luisteren naar zichzelf. Door te luisteren naar zichzelf vinden mensen vaak een basis om beter te kiezen in het leven. Dit boek toont dat.

Boven alles is Vele hemels boven de zevende een hulde aan het leven. Er passeren heel wat problemen de revue, maar het verhaal houdt daar niet bij op. Het is een psychologisch eerlijke roman over hoe mensen aanmodderen en stap voor stap hun eigen weg zoeken. Veel bestemd ons voor om de dupe te blijven van wat we geworden zijn. Deze roman toont hoe het ook anders kan. Door rustig te luisteren naar onszelf, naar wat ons beweegt, kunnen we ons loswrikken.

Jos parafrazerend is het misschien wel zo, dat sommige dingen in het leven ons gewoon overkomen. Dit kan ons vullen met verdriet. Dit verdriet hoeft ons echter niet te verhinderen om ook te kiezen. De brokken die in ons leven gemaakt worden kunnen ons op weg zetten naar iets anders. Vele hemels boven de zevende is fictie van de bovenste plank die ons toont dat dit kan. Zoiets verzin je niet, dat is duidelijk.

Stijn Vanheule is als hoofddocent psychoanalyse en klinische psychodiagnostiek verbonden aan de UGent.

Griet Op de Beeck, Vele hemels boven de zevende, Prometheus, 256 p., 17,95 euro.

"Een psychologisch eerlijke roman over hoe mensen aanmodderen en hun eigen weg zoeken,,